

Rör det sig i toppen? Platsbyten i förmögenhetsrangordningen

STEFAN HOCHGUERTEL OCH HENRY OHLSSON

Stefan Hochguertel är Associate Professor vid VU University, Amsterdam, och affilierad till Uppsala Center for Fiscal Studies (UCFS). Hans forskning rör huvudsakligen tillämpad mikroekonomi. s.hochguertel@vu.nl

Henry Ohlsson är professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet. Han forskar främst inom offentlig ekonomi. henry.ohlsson@nek.uu.se

Vi studerar hur hushåll rör sig in i och ut från de översta tre procenten av förmögenhetsfördelningen. Vi förväntar oss en omfattande rörlighet över tid om möjligheterna att skapa en förmögenhet och riskerna att förlora den förmögenhet man har är stora. Våra data baseras på förmögenhetsbeskattningen. Det är möjligt att följa många hushåll under nästan 40 år, 1968–2005. Rörligheten i de översta delarna av fördelningen har varit förhållandevis hög. Den ökade fram till slutet av 1980-talet men har minskat sedan dess.

Privata förmögenheter är starkt koncentrerade både inom och mellan länder (Davies 2008).¹ Davies m fl (2008) rapporterar att de amerikanska hushållen i den översta procenten av förmögenhetsfördelningen har 33 procent av den totala privata förmögenheten. Motsvarande siffror är 35 procent i Schweiz, 29 procent i Danmark, 23 procent i Storbritannien och 21 procent i Frankrike. Ohlsson m fl (2008) redovisar en förmögenhetsandel för den översta procenten i Sverige på 18 procent. Men är det samma hushåll som tillhör den översta procenten hela tiden eller finns det en rörlighet i fördelningen?

Rörligheten i förmögenhetsfördelningen berör en rad ekonomiska frågor. Förmögenhetsförändringar är delvis resultatet av val som rör arbetsutbud, konsumtion och sparande. Möjligheterna att skapa en förmögenhet ger incitament för utbildning, arbetsinsatser och entreprenörskap. Vi förväntar en betydande rörlighet i fördelningen om möjligheterna att skapa en förmögenhet och riskerna att förlora den förmögenhet man har är stora.

Vidare reflekterar rörligheten i förmögenhetsfördelningen i vilken utsträckning alla har lika stora möjligheter. Om så är fallet kommer en ung persons plats i fördelningen att säga mycket litet om vilken platsen kommer att vara tre-fyra decennier senare. Entreprenörskap och risktagande kan ge avsevärda förmögenhetsökningar för dem som lyckas. Å andra sidan kommer förmögenheten under olika faser i livet i hög grad att samvariera om exempelvis ärvd förmögenhet, som är mycket ojämnt fördelad, är viktigt. Syftet med denna artikel är att redovisa ny forskning om rörligheten bland dem som har de största förmögenheterna.

1. Vad har man funnit i tidigare studier?

De flesta tidigare studier finner att sannolikheterna att stanna kvar i fattig-

¹ Artikeln sammanfattar delar av vår arbetsrapport Hochguertel och Ohlsson (2012).

dom och att förbli rik är jämförelsevis höga.² Rörligheten är framför allt hög i mitten av fördelningen. Den tidigare litteraturen rör nästan uteslutande enskilda länder. Klevmarken m fl (2003) är ett undantag, där förmögenhetsrörligheten i USA jämförs med den i Sverige. I motsats till vad många kanske hade förväntat sig finner Klevmarken m fl (2003) att rörligheten i Sverige är lika hög som den i USA.

Den tidigare litteraturen är emellertid i de flesta fall baserad på små urval. Få observationer för enskilda individer gör att det bara går att följa en mycket begränsad del av livscykeln. Urvalen kan också bara delas in i litet antal grupper eftersom observationerna är få. Rörligheten blir oprecist mätt när den definieras som övergångar mellan ett fåtal grupper. Detta begränsar vilka empiriska metoder som kan användas för att studera rörligheten. Dessutom baseras de tidigare studierna på enkätdata. Enkäter brukar ha stora svårigheter att fånga de översta procenten av förmögenhetsfördelningen.

2. Så här har vi gjort

Vi kan undvika många av de problem som finns i den tidigare litteraturen. Våra data är från LINDA-databasen, vars data kommer från olika administrativa databaser från offentliga myndigheter. Urvalet omfattar drygt 3 procent av den svenska befolkningen. Tillsammans med övriga hushållsmedlemmar ingår totalt 9 procent av befolkningen.

För många hushåll kan vi följa en betydande del av livscykeln, för vissa nära 40 år. Uppgifterna gör att vi år för år kan följa enskilda hushålls rörelser i fördelningen. Så vitt vi vet är detta unikt.

Våra data fångar bara hushåll som betalade förmögenhetsskatt.³ Vi kan dock studera den översta delen av fördelningen. Vår nyckelvariabel är den årliga beskattningsbara förmögenheten på hushållsnivå 1968–2005. Nettoförmögenheten, reala tillgångar och finansiella tillgångar minus skulder, var basen för beskattningen. Den skattepliktiga förmögenheten inkluderade inte värdet av framtida offentliga pensioner, tjänstepensioner och privat pensionssparande. Skattebasen påverkades troligen av skattefusk och skatteundandragande, men en fördel med dessa data är att det finns kontrolluppgifter från tredje part för många av de förmögenhetsslag som ingick i skattebasen.

Vi använder inte de faktiska förmögenhetsvärdena direkt utan i stället kvalitativ information om huruvida hushållet i relativ mening var förmöget. Vi har information för de översta fem procenten av fördelningen för de flesta år. Fullständiga uppgifter för samtliga år finns dock endast för de översta tre procenten.

² I den tidigare litteraturen finns Jianakoplos och Menchik (1997), Hurst m fl (1998), Keister (2005) och Steckel och Krishnan (2006), som alla studerar förmögenhetsrörligheten i USA. Jappelli och Pistaferri (2000) studerar Italien. Klevmarken (2004) är en tidigare studie av förmögenhetsrörligheten i Sverige.

³ Förmögenhetsskatten avskaffades från 2007.

Vi tolkar förmögenhetsrörlighet som flöden in i och ut från de översta tre procenten av fördelningen över tid och även flöden mellan de översta tre procenten.⁴ Nästan 6 procent av hushållen tillhörde de översta tre procenten minst ett år under perioden. Drygt 17 procent av de hushåll som vi kan följa under hela perioden 1968–2005 tillhörde de översta tre procenten minst ett år under perioden.

Det finns tre typer av större förändringar som har påverkat den beskattningsbara förmögenheten för vissa, men inte alla, hushåll, utan att för den skull ha påverkat den underliggande förmögenheten. Därmed har också vårt mått på förmögenhetsrörlighet påverkats trots att ingen reell förändring av rangordningen har inträffat. De tre större förändringarna är:

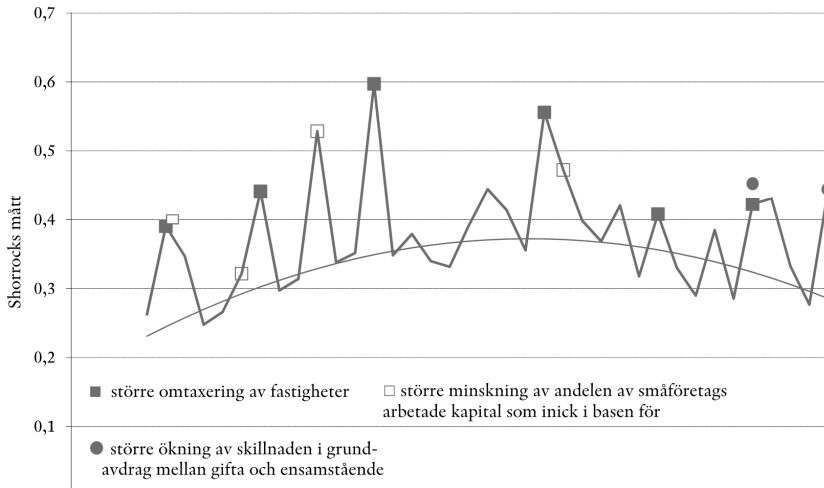
- Fastighetstaxeringar skedde inte varje år. Detta medförde att taxeringsvärdena ökade avsevärt när nya taxeringar skedde. Större omtaxeringar skedde 1970, 1975, 1981, 1990, 1996 och 2001.
- Det skedde stora förändringar av andelen av förmögenhet i småföretag (arbetande kapital) som undantogs från förmögenhetsbeskattning. Ursprungligen ingick hela småföretagsförmögenheten i skattebasen. Andelen som ingick i skattebasen minskades 1970, 1974 och 1978. Från 1991 förmögenhetsbeskattades inte småföretagsförmögenhet över huvud taget.
- Antalet hushållsmedlemmar hade ingen betydelse för förmögenhetsbeskattningen fram till 2001 då gifta fick högre grundavdrag än ensamstående. Skillnaden i grundavdrag ökade betydligt 2005. Många gifta behövde inte längre betala förmögenhetsskatt eftersom deras grundavdrag ökade, medan ensamstående med samma förmögenhet fortfarande beskattades.

3. Detta är vad vi finner

Det finns en viss variation i hur stora flödena in i och ut från de översta tre procenten har varit. De flesta år rörde sig ca 0,5 procent av hushållen, som föregående år inte tillhörde de översta tre procenten, in i den översta delen av fördelningen. Samtidigt lämnade de flesta år 15–20 procent av de hushåll, som föregående år tillhörde de översta tre procenten, toppen av fördelningen. Inflödes- och utflödesfrekvenserna samvarierar per definition starkt, eftersom vi hela tiden studerar de översta tre procenten. De år då det sker stora förändringar av förmögenhetsskattens utformning är flödena högre än annars.

Rörlighet är nära förknippad med varaktighet: hög rörlighet implicerar kort varaktighet. Den genomsnittliga årliga utflödesfrekvensen från de översta tre procenten på 16,6 procent innebär att den genomsnittliga varaktigheten i de översta tre procenten för hushåll som kom in i de översta tre procenten var 6 år.

⁴ Vår studie är därför relaterad till litteraturen om stora förmögenheter. Roine och Waldenström (2009) är ett bidrag till denna litteratur som baseras på svenska data.

Figur 1
Förmögenhetsrörlighet, 1969–2005

Källa: Hochguertel och Ohlsson (2012, s 15).

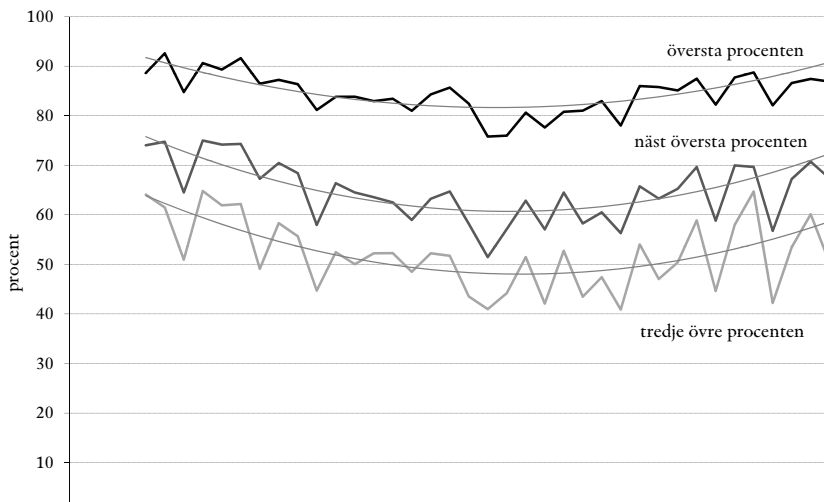
Vi har observationer för minst två intilliggande år för 674 000 hushåll. Av dessa befann sig 93,7 procent aldrig i de översta tre procenten, medan 5,8 procent befann sig i de översta tre procenten några, men inte alla, observerade år. En mycket liten andel av hushållen, 0,6 procent, befann sig i de översta tre procenten varje år.

Shorrocks rörlighetsmått är ett ofta använt mått i den tidigare litteraturen om förmögenhetsrörlighet – se Shorrocks (1978). Ett högt värde visar på en hög rörlighet. Vi studerar rörligheten mellan fyra olika tillstånd: att befinna sig i var och en av de översta tre procenten samt att befinna sig under denna förmögenhetsnivå. Vi kan beräkna Shorrocksvärden för varje år under perioden 1969–2005. Figur 1 visar hur förmögenhetsrörligheten har utvecklats under den studerade perioden. De årliga Shorrocksvärdena varierar mycket. År med mycket höga värden sammanfaller med de större förändringarna av förmögenhetsskattens utformning. När sådana större förändringar sker kan skillnader i hushållssammansättning och portföljsammansättning mellan hushåll förändra den uppmätta förmögenhetsrangordningen. Det är dock möjligt att det inte sker motsvarande platsbyten i den verkliga underliggande rangordningen.

Vi har skattat en regressionsmodell där vi kontrollerar för de större förändringarna av förmögenhetsskattens utformning. De skattade koefficienterna är statistiskt signifikanta på 1-procentsnivån. Den skattade trendlinjen i figur 1 tyder på att rörligheten ökade under 1970- och 1980-talet. Toppen i rörlighet sammanfaller med avregleringen av de svenska finansiella marknaderna under andra hälften av 1980-talet. Förmögenhetsrörligheten har minskat sedan dess. Roine och Waldenström (2009) visar att förmögenhetskonzentrationen i Sverige också började öka 1985.

Förmögenhetsstabiliteten kan mätas som andelen hushåll i de respek-

Figur 2
Förmögenhetsstabilitet, 1969–2005

Anm: Serierna är justerade för större förändringar av förmögenhetsskatten.
Källa: Hochguertel och Ohlsson (2012, s 15).

tive översta tre procenten som har stannat kvar i den procent de var i under föregående år. Vi har skattat modeller för förmögenhetsstabilitet med motsvarande specifikationer som för rörligheten. Figur 2 visar hur förmögenhetsstabiliteten har utvecklats justerat för de skattade effekterna av de större förändringarna av förmögenhetsskattens utformning.

I storleksordningen 80–90 procent av hushållen i den översta procenten stannade där det kommande året. Motsvarande tal för nästa procent är lägre, 60–70 procent. Stabiliteten är än lägre i den övre tredje procenten, 50–60 procent. Förmögenhetsstabiliteten minskade under 1970- och 1980-talet. Från slutet av 1980-talet har förmögenhetsstabiliteten ökat. Det framgår också av figur 2 att avvikelserna från trendlinjerna är mindre för den översta procenten än för de övriga två procenten.

4. Våra slutsatser

Vi finner omfattande rörelser in i, ut ur och mellan de översta tre procenten i den svenska förmögenhetsfördelningen. Den genomsnittliga varaktigheten i fördelningens översta tre procent är 6 år, betingat på att hushållet någon gång tillhört dessa tre procent. Ju högre upp i fördelningen vi tittar, desto lägre är rörligheten.

Förmögenhetsrörligheten har varierat över tid. Enligt våra skattningar ökade förmögenhetsrörligheten under 1970- och 1980-talet. Den största rörligheten sammanfaller i tid med avregleringarna av de finansiella marknaderna i Sverige under andra hälften av 1980-talet. Förmögenhetsrörligheten har minskat sedan dess. Antalet förmögna och förmögenhetskoncentrationen har samtidigt också ökat.

Davies, J B (2008), "An Overview of Personal Wealth", i Davies, J B (red), *Personal Wealth from a Global Perspective*, Oxford University Press, Oxford.

Davies, J B, S Sandström, A Shorrocks och E N Wolff (2008), "The World Distribution of Household Wealth", i Davies, J B (red), *Personal Wealth from a Global Perspective*, Oxford University Press, Oxford.

Hochguertel, S och H Ohlsson (2012), "Who Is at the Top? Wealth Mobility over the Life Cycle", Working Paper 2012:1, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Hurst, E, M C Luoh och F P Stafford (1998), "Wealth Dynamics of American Families, 1984-94", *Brookings Papers on Economic Activity*, nr 1, s 267-337.

Jappelli, T och L Pistaferri (2000), "The Dynamics of Household Wealth Accumulation in Italy", *Fiscal Studies*, vol 21, s 269-295.

Jianakoplos, N A och P L Menchik (1997), "Wealth Mobility", *Review of Economics and Statistics*, vol 79, s 18-31.

Keister, L A (2005), *Getting Rich: America's New Rich and How They Got that Way*, Cambridge University Press, Cambridge.

Klevmarcken, N A (2004), "On the Wealth Dynamics of Swedish Families, 1984-98", *Review of Income and Wealth*, vol 50, s 469-491.

Klevmarcken, N A, J P Lupton och F P Stafford (2003), "Wealth Dynamics in the 1980s and 1990s: Sweden and the United States", *Journal of Human Resources*, vol 38, s 322-353.

Ohlsson, H, J Roine och D Waldenström (2008), "Long-Run Changes in the Concentration of Wealth: An Overview of Recent Findings", i Davies, J B (red), *Personal Wealth from a Global Perspective*, Oxford University Press, Oxford.

Roine, J och D Waldenström (2009), "Wealth Concentration over the Path of Development: Sweden, 1873-2006", *Scandinavian Journal of Economics*, vol 111, s 151-187.

Shorrocks, A F (1978), "The Measurement of Mobility", *Econometrica*, vol 46, s 1013-1024.

Steckel, R H och J Krishnan (2006), "The Wealth Mobility of Men and Women during the 1960s and 1970s", *Review of Income and Wealth*, vol 52, s 189-212.

REFERENSER